

Σερβικό Μέλος: Η διάσταση του αυτοσχεδιασμού στη διαδικασία της «προσαρμογής»

Μπλάνκα Μπογκούνοβιτς* και Μαρίνα Μάρκοβιτς^

marinajmarkovic@gmail.com

Το σερβικό μέλος, το οποίο διαμορφώθηκε στην περιοχή της Μητρόπολης Karlovci στα τέλη του 18^{ου} αι., διαδόθηκε για πολύ καιρό κυρίως μέσω της προφορικής παράδοσης, παρόλο που έγιναν πολυάριθμες προσπάθειες να καταστούν διαθέσιμες οι εκκλησιαστικές μελωδίες για λειτουργική χρήση με τη δημιουργία ποικίλων γραπτών συλλογών. Στη διαδικασία της προφορικής παράδοσης των μελωδιών που ανήκουν στο λεγόμενο Σύντομο μέλος, ύμνοι της Οκτώηχου χρησιμοποιούνται σαν βάση για το krojenje (επί λέξη «ραπτική»), που ουσιαστικά σημαίνει προσαρμογή της μουσικής σε άλλο κείμενο. Η διαδικασία του krojenje περιλαμβάνει ταυτόχρονα την αποσύνδεση των μελωδιών της Οκτώηχου από τα αυθεντικά τους κείμενα και την επισύναψη του σε κείμενα από άλλα λειτουργικά βιβλία χωρίς σημειογραφία. Εφόσον αυτή είναι μια διαδικασία προσαρμογής προϋπαρχουσών μελωδιών σε νέα κείμενα και πραγματοποιείται προφορικά, το krojenje είναι έμφυτο στον αυτοσχεδιασμό, το οποίο είναι αναπόσπαστο μέρος της δημιουργίας ενός μουσικού έργου κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης, ακόμη και στις περιπτώσεις που ένα μουσικό έργο δεν δημιουργείται εξ ολοκλήρου από αυτοσχεδιασμό, όπως στην περίπτωση των ύμνων του σύγχρονου Σερβικού μέλους. Αυτό το γεγονός πυροδότησε την διεπιστημονική -ψυχολογική και μουσικολογική- έρευνά μας με σκοπό να καθοριστεί η συνεισφορά και η σπουδαιότητα της αυτοσχεδιαστικής διαδικασίας στη διαμόρφωση των μελωδιών του σερβικού μέλους, με βάση την ανάλυση των ψυχολογικών, δηλαδή των μουσικών - γνωστικών πλευρών του αυτοσχεδιασμού που εμφανίζονται κατά τη διάρκεια της προσαρμογής. Ο κύριος στόχος είναι να απαντήσουμε στο ερώτημα πότε και σε ποιά έκταση ο τρόπος με τον οποίο η διαδικασία του αυτοσχεδιασμού θα μπορούσε να εξηγηθεί από τα υπάρχοντα γνωστικά πρότυπα του μουσικού αυτοσχεδιασμού. Αυτή η εργασία παρουσιάζει τα αποτελέσματα της ανάλυσης που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι γενικοί νόμοι της γνωστικής λειτουργίας, καθώς επίσης και οι ψυχολογικές αρχές της αυθόρμητης δημιουργικής διαδικασίας, του αυτοσχεδιασμού, που συμβαίνει και στα πλαίσια άλλων μουσικών ειδών, θα μπορούσαν να εφαρμοστούν και στη διαδικασία του krojenje στο Σερβικό μέλος.

* Η Μπλάνκα Μπογκούνοβιτς είναι κάτοχος διδακτορικού διπλώματος στην Ψυχολογία, πτυχιούχος Φλάουτου, ανώτερη ερευνήτρια και εργάζεται ως Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στα γνωστικά πεδία της Ψυχολογίας, Ψυχολογίας της Μουσικής, Ψυχολογίας της Μουσικής Εκτέλεσης, Ψυχολογία του Μουσικού Ταλέντου, καθώς επίσης και στη Μεθοδολογία της Εμπειρικής έρευνας στο τμήμα της Μουσικής στο Πανεπιστήμιο των Τεχνών του Βελιγραδίου στη Σερβία, διδάσκοντας σε πτυχιακούς, μεταπτυχιακούς και διδακτορικούς φοιτητές. Έχει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην έρευνα των πεδίων της ψυχολογίας της μουσικής, των διεπιστημονικών μουσικών σπουδών και του ταλέντου στη μουσική. Η Μπλάνκα Μπογκούνοβιτς είναι συγγραφέας του βιβλίου «Μουσικό ταλέντο και επιτυχία» (2008/2010) για το οποίο απέσπασε το Εθνικό Βραβείο “dr Borislav Stevanović” (2009) για τη συνεισφορά της στην Ψυχολογία στη Σερβία. Δημοσιεύει τακτικά σε διεθνή και εθνικά περιοδικά, σε διεθνή βιβλία και συνέδρια. Συνεχίζει την έρευνα στο θέμα «Το ταλέντο στη Μουσική, την Τέχνη και το Χορό» στο Ινστιτούτο Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου του Βελιγραδίου (2011 - 2014) και είναι

ερευνητική συνεργατίδα στο θέμα «Οι ταυτότητες της σερβικής μουσικής στο παγκόσμιο πολιτισμικό πλαίσιο» για το τμήμα της Μουσικολογίας στο Πανεπιστήμιο των Τεχνών του Βελιγραδίου.

[^] Η Μαρίνα Μάρκοβιτς είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος, συνεργάτιδα στον κλάδο της Μουσικολογίας (γενική και εθνική μουσική) στο τμήμα Μουσικής στο Πανεπιστήμιο των Τεχνών στο Βελιγράδι καθώς και υποψήφια διδάκτορας στον ίδιο τομέα. Προς το παρόν, εργάζεται πάνω στη διδακτορική της διατριβή με θέμα «Το σερβικό μέλος στο πλαίσιο των Ρωσο-Σερβικών πολιτισμικών σχέσεων». Το κύριο ενδιαφέρον της είναι η Σερβική και η Ρωσική εκκλησιαστική μουσική, καθώς επίσης και οι διεπιστημονικές μουσικές σπουδές. Αναμείχθηκε στο ερευνητικό πρόγραμμα «Αρχαία υπό εξαφάνιση. Άφωνες Χορωδίες. Σερβικές μουσικές συλλογές από το Ζεμούν τον 19ο και τον πρώιμο 20ο αιώνα» που πραγματοποιήθηκε από τη Βρετανική Βιβλιοθήκη (Λονδίνο), το Ιστορικό αρχείο του Βελιγραδίου και το τμήμα Μουσικής του Πανεπιστημίου των Τεχνών του Βελιγραδίου (2006 – 2007). Η Μαρίνα Μάρκοβιτς είναι συγγραφέας του βιβλίου «Οι ύμνοι του Srbijak στις μονοφωνικές ανθολογίες των σερβικών ψαλμών» (2006, Βελιγράδι, εκδόσεις Signature).